

HØJESTERETS DOM

afsagt torsdag den 27. maj 2021

Sag BS-28731/2020-HJR
(1. afdeling)

Sherin Khankan
(advokat René Offersen, beskikket)

mod

Naser Khader
(advokat Michael Brandt, beskikket)

I tidligere instans er afsagt dom af Østre Landsrets 24. afdeling den 23. juni 2020 (BS-31714/2018-OLR).

I pådømmelsen har deltaget syv dommere: Thomas Rørdam, Vibeke Rønne, Henrik Waaben, Lars Hjortnæs, Oliver Talevski, Anne Louise Bormann og Jørgen Steen Sørensen.

Påstande mv.

Appellanten, Sherin Khankan, har for Højesteret nedlagt følgende påstande:

1: Naser Khader straffes efter straffelovens § 267.

2: Følgende af Naser Khaders udtalelser fremsat den 1. december 2017 på Facebook kendes ubeføjede:

”Udsagn 1: “[...] hendes islamistiske generalieblad [...]”

Udsagn 2: Udgået

Udsagn 3: "[...] Khankans fortid som radikal islamist [...]"

Udsagn 4: "[...] Khankans sorte islamistiske fortid [...]"

3: Naser Khader skal til Sherin Khankan betale 10.000 kr. med tillæg af rente.

Til støtte for sine påstande om straf og godtgørelse har Sherin Khankan påberåbt sig de udsagn, der er gengivet i påstand 2, og Naser Khaders udsagn i Facebookopslag af 1. oktober 2017: "... jeg fastholder min skepsis over for Khankan i forhold til hendes syn på piskning som straf for utroskab".

Indstævnte, Naser Khader, har påstået stadfæstelse, dog således at han påstår frifindelse og ikke afvisning over for udsagnet "... jeg fastholder min skepsis over for Khankan i forhold til hendes syn på piskning som straf for utroskab".

Supplerende sagsfremstilling

I tillæg til det, der fremgår af landsrettens dom, foreligger der oplysninger om en række yderligere udsagn fra Sherin Khankan og Naser Khader.

Udsagn fra Sherin Khankan

I indlægget "Tro og filosofi: Kun Gud er alvidende" i Information den 12. september 2001 anfører Sherin Khankan og Henrik Plaschke bl.a.:

"Nogle muslimer synes eksempelvis at være enige med danske debattørers udsagn om, at islam ikke kan verdsliggøres osv. En uskøn og uheldig alliance mellem danske kritikere og konservative islamister, der står sammen om en konservativ tolkning af islam. Vi bliver nødt til at bevæge os udover denne snævre og konservative tolkning. Det er blandt andet for at styrke den åbne og frie debat blandt og med muslimer, at forfatterne til denne artikel - en praktiserende muslim og en ikke-muslimsk samfundsforsker - har taget initiativ til etableringen af Forum for Kritiske Muslimer.

...

Forum for Kritiske Muslimer ønsker, at [debatten] må blomstre frit og frodigt! Vi ønsker herigennem at arbejde for fremmelsen af en demokratisk og pluralistisk tilgang til islam, og vi ønsker at arbejde for en konsekvent og uforbeholden adskillelse af religion og politik (verdslighed). Eksistensen af mangfoldighed med hensyn til udlægninger og opfattelser af islam må erkendes åbent, og denne mangfoldighed må synliggøres. Vores udgangspunkt er, at islam vedrører tro og spiritualitet, ikke politik og samfund. Den udbredte idé om, at politik og religion i islam skulle være intimt sammenvævet og hermed uadskillelige, opfatter vi som værende både forkert og ufrugtbar. At politik og religion i

mange sammenhænge rent faktisk er blevet sammenvævet - også i den muslimske verden - er et faktum, men det har mindre at gøre med teologi og religion end med politik og magtkampe. Religionen er blevet brugt politisk, og tvivlsomme magthavere har søgt at legitimere deres egne magtpositioner ved hjælp af pompøs religiøs retorik. Resultaterne har ikke været opmuntrende. Hverken for religionen eller for politiken. Ej heller for menneskene. Islam er imidlertid i høj grad åben for fortolkning, og verdslighed er ikke et fremmedelement i muslimsk tænkning. Lad os først se på muligheden for at tolke islam. Islam kan ikke fortolkes til hvad som helst - der er grænser. Spørgsmålene er, hvor grænserne ligger, og hvem der skal fastlægge dem. I sidste instans er det kun Gud, der kan fastlægge grænserne for fortolkninger. Kun Gud er alvidende og kan fastlægge grænserne med sikkerhed. Intet menneske kan med sikkerhed påberåbe sig kendskab til Guds endelige afgørelser uden at ligestille sig selv med Gud. Ingen skriftkloge, ingen teologer og ingen imamer er alvidende og i besiddelse af Guds kraft. Som mennesker er vi nødt til at tolke, og når vi tolker, er vi nødt til at begrunde vores tolkninger og argumentere for dem.

...

Men som i al politik kan det også handle om magt og indflydelse. Under dække af islamisk retorik bekæmper intolerante og autoritære muslimske kræfter med næb og klør ethvert forsøg på at forene religion og verdslighed. Vi har intet ønske om at dække over eksistensen af magtkampe og interesse modsætninger - heller ikke blandt muslimer, og vi har intet ønske om at holde hånden over autoritære muslimske kræfter, som vi ikke identificerer os med. Verdslighed indebærer først og fremmest en klar adskillelse af politik og religion. Det er fuldt ud muligt at argumentere teologisk for denne adskillelse, og vi skal gøre det i ganske kortfattet form. Men vores grundlæggende argumentation er ikke udelukkende teologisk. Den er også politisk, videnskabelig og historisk. Vi er nødt til at se fordomsfrit på den muslimske verden og de muslimske bevægelses historie, og her er der masser af nyttige erfaringer at hente, hvis man ønsker at se virkeligheden i øjnene. Teologiske argumenter for adskillelse af religion og politik har en lang historisk tradition indenfor islamisk tænkning og filosofi.

...

Koranens oprindelige sharia rummer ikke opskriften på noget retssystem. Den angiver blot en generel idé om den rette vej, dvs. Guds vej, og hermed et alment princip, der kan udformes på mange forskellige måder. I denne betydning af ordet rummer sharia absolut ingen retfærdiggørelse af eller begrundelse for de barbariske afstraffelsesformer, der så ofte forbindes med og legitimeres ved hjælp af dette udtryk, og som

vi tager utvetydigt afstand fra. Et samfund baseret på verdslige principper indebærer ideelt set en afpolitisering af alle former for religiøst tilhørsforhold."

I indlægget "Islam skal ikke diktere politikken" i Weekendavisen den 5. oktober 2001 anfører Sherin Khankan bl.a.:

"Forum For Kritiske Muslimer arbejder målrettet for en demokratisk og pluralistisk tilgang til islam ud fra tre grundlæggende principper: Kritik/ selvkritik, en anerkendelse af den religiøse mangfoldighed samt en konsekvent adskillelse af religion og politik inden for islam. Jeg vil demonstrere disse princippers vigtighed for integrationen med særlig fokus på adskillelsen af religion og politik."

I indlægget "Sherin Khankan: Danske imamer tager fejl" i Kristeligt Dagblad den 11. maj 2002 anfører Sherin Khankan og Hadi Hussain Khan bl.a.:

"Vi er imod dødstraf som straffeform i ethvert samfund og kan sagtens kombinere dette syn med troen på Koranen som Guds åbenbarede ord.

Vores holdning er en afspejling af en principiel tro på humanistiske og demokratiske værdier. Dernæst er det for os som troende muslimer væsentligt at se på hvad Koranen siger om dette tema.

For det første fremgår det af begge Imamers udtalelser at stening som straf påbydes af selve Gud. Vi vil gøre opmærksom på at de IKKE kan legitimere deres udsagn ud fra Koranen - som netop opfattes som "Guds ord". Blandt generelle vers om ægteskabsbrud, er der to vers i Koranen der er relevante i denne sammenhæng:

Kapitel 24:3 angiver at straffen for ægteskabsbrud er 100 piskeslag. Denne straf gælder mænd såvel som kvinder, hvis det er muligt at fremskaffe fire øjenvidner.

Kapitel 4:26 påpeger at der gælder de samme rettigheder og bestemmelser for tjenestepiger som for frie kvinder ved indgåelse af ægteskab. Men hvis disse nye frie kvinder efter ægteskab begår ægteskabsbrud er straffen det halve af det, som den er for andre frie kvinder.

Disse to vers er de eneste der angiver "strafferammen" i forbindelse med sex udenfor ægteskabet.

...

Imamerne finder belæg for deres påstande i de såkaldte hadith (de nedskrevne fortællinger om Mohammeds (fvmh) sædvaner). Her hævder fortolkningen at Profeten (fvmh) bl.a. accepterede stening som straf for ægteskabsbrud. (Bukhari: volumen 8, bog 78, nummer 629 og andre). Dette er dog ikke vores overbevisning.

Man bør skelne mellem Guds åbenbarede ord og de nedskrevne fortællinger om Profetens sædvaner (hadith). Koranen er for troende muslimer netop kendetegnet ved sin ufejlbarlighed og uforanderlighed hvorimod hadithlitteraturen i lighed med andre fortolkninger er kendetegnet ved at være foranderlig og ikke nødvendigvis ufejlbarlig.

...

Det store tavse flertal af muslimer i Danmark deler ikke de pågældende Imamers holdninger. Men enten vælger de at ignorere Imamernes udtalelser (for de er alligevel irrelevante i deres dagligdag) eller også frygter de repressalier i form af social boykot eller lignende. Disse imamers udlægning af islam er reaktionær, og som troende muslimer må vi tage klar afstand fra denne.

De fleste muslimer i verden betragter Islam som noget universelt, mangfoldigt og individuelt. Universelt fordi der netop er rummelighed. Mangfoldigt fordi der er plads til at være indbyrdes uenige - som vi altid har været det i de sidste 1300 år. Og endelig individuelt fordi Gud kræver at vi bestandigt forholder os til Koranen og gør den levende i vores dagligdag.

En af Guds vigtigste egenskaber er barmhjertighed. Alle vers i Koranen starter med ordene: I Guds Den Nådiges Den Barmhjertiges navn. Tro er for os forsøget på i dagligdagen at efterleve og afspejle Guds egenskaber. Kærlighed og barmhjertighed fremfor hævn og straf."

I indlægget "En islamisk stat er en illusion" i Information den 6. juli 2002 anfører Sherin Khankan bl.a.:

"Der findes dem, som tolker Koranen bogstaveligt. Disse går under betegnelsen traditionelle muslimer idet de afviser enhver form for fornyelse. Men der findes også muslimer, der kritiserer traditionen og kræver retten til at fortolke Koranen på ny.

...

Det er min holdning, at Koranen skal læses og tolkes i den tid vi lever i. Dette synspunkt kan kombineres med troen på Koranen som universel

og åbenbaret. Netop foragten for og afvisningen af det relative og individuelle der ligger i fortolkningen, er med til at skabe problemet om hvordan man forbinder Guds åbenbarede ord med den foranderlige verden."

I et interview med Sherin Khankan under overskriften "Stop dæmoniseringen" i Politiken den 28. september 2002 anføres bl.a.:

"Koranen lægger op til 100 piskeslag for utroskab. Hvordan vil du tolke det ind i en moderne, dansk sammenhæng?" For mig er det et moralsk udsagn, der handler om, at utroskab er forkert - for mænd og for kvinder. Jeg er ikke bogstavfundamentalist og tolker derfor ikke altid Koranen bogstaveligt."

Under overskriften "Debat: Ønsker danske muslimer at kriminalisere førægteskabelig seksualitet? Svar fra Sherin Khankan" i Kristeligt Dagblad den 8. september 2003 stiller en læser Sherin Khankan følgende spørgsmål:

"Hvis du finder en generel kommentering at være for omfattende for dig, hvilket jeg naturligvis ville beklage meget, så kunne du måske fokusere på mine to mere konkrete spørgsmål, nemlig

1) om det i henhold til koranen er tilladt at kriminalisere moralske forhold, så som seksuelt samvær før ægteskab, hvilket tilsyneladende sker i mange lande, ikke blot ved dødsstraf ved stening (som vist er uhjemlet i henhold til koranen), men i det hele taget ved pålæg af straf (og det er essensen i mit spørgsmål)?

I bekræftende fald vil det være relevant at få tilkendegivet, om muslimer i Danmark måtte ønske og arbejde for en sådan kriminalisering, hvis der kunne skaffes flertal herfor ?

..."

I Sherin Khankans svar anføres bl.a.:

"I henhold til Koranen er det ikke tilladt at have seksuelt samvær før ægteskabet eller uden for ægteskabet. Koranen opfordrer mænd og kvinder til at gifte sig og al kontakt skal foregå inden for ægteskabets rammer der er velsignet af Skaberen.

Seksuelt samvær er inden for ægteskabet en velsignet gerning. En mands vigtigste opgave næst efter at tilbede skaberen er at gøre sin kvinde lykkelig. Det samme forhold gælder for kvinden.

Straffen for seksuelt samvær før ægteskabet og ved utroskab er 100 piskeslag for mænd og for kvinder. Men denne straf kan kun udføres hvis der er fire uafhængige øjenvidner til SELVE AKTEN. Dette forhold vil sandsynligvis aldrig finde sted i realiteten.

Hvis det skulle forekomme er der blandt muslimer uenighed om hvorledes dette vers skal tolkes. Nogle ser det som en klar vejledning om at utroskab er forkasteligt og fokuserer mere på essensen bagved verset end selve straffen.

Essensen omhandler alvoren ved ægteskabet og respekten for andre mennesker. Samt at undgå de katastrofale konsekvenser som utroskab fører med sig. Andre muslimer fokuserer på essens såvel som konsekvens/straf og vil ikke tøve med at implementere straf hvis alle forhold er opfyldt.

Fælles for mange muslimer er forståelsen for at straffen sandsynligvis aldrig vil implementeres i virkeligheden grundet kravet om de fire øjenvidner. Ligeledes tager majoriteten af verdens muslimer afstand fra de stenedomme som enkelte lande udfører som straf for ovennævnte forhold.

Stening og Dødsstraf som straf for utroskab og seksuelt samvær uden for ægteskabet er ikke en del af islam, men derimod et produkt af uvidenhed og barbari.

...

Jeg vil ikke arbejde for en kriminalisering af moralske forhold, selvom der var et flertal herfor. Mit fokus er mere på essens."

I Sherin Khankans bog "Islam & Forsoning – En Offentlig Sag" (2006) anføres bl.a. (s. 85 ff.):

"Min definition af verdslighed handlede dengang og nu om en adskillelse af religion og politik forstået på den måde, at religiøse argumenter ikke skal diktere politik, men snarere være moralsk vejledende for den politiske struktur. Med manifestet ønskede vi som forening ikke at definere begrebet verdslighed i retningen af a-religiøsitet. Tværtimod hævdede vi, at religiøse argumenter kan og bør spille en rolle også i den politiske debat, så længe de ikke tildeles særstatus eller forrang. Et menneskes politiske holdninger vil altid afspejle nogle værdier, som også er religiøse. Vores definition af verdslighed eller sekularisering lå således milevidt fra begrebet sekularisme og fra den populære definition af verdslighed eller sekularisering, der ofte forveksles med eller tolkes i

retningen af sekularisme. Men der var få, der forstod disse nuancer, og den absolutte sætning om „en konsekvent adskillelse af religion og politik“ lå ifølge min overbevisning meget langt fra vores fortolkning af definitionen. Derved skabte målsætningen forvirring og utryghed blandt mange muslimer. Jeg brugte ofte meget tid på at forklare muslimer, at jeg ønskede et samspil mellem religion og politik i form af dialog og ikke diktat, og at den absolutte sætning ikke skulle tolkes som et forsøg på at eliminere religionens rolle. Derved blev det tydeligt for mig, at det var vigtigt, at foreningens målsætninger udtrykte, hvad vi går ind for, og ikke hvad vi ikke går ind for.

...

Jeg har gennem tiden udviklet en holistisk tilgang til islam, hvor både det religiøse, spirituelle og det politiske spiller en rolle. Tidligere fokuserede jeg primært på Koranens spirituelle potentiale. Det betyder, at jeg stadigvæk er enig med Soroush og Raziq på nogle punkter, og at jeg er uenig med dem på andre punkter. Den holistiske tilgang til islam vil argumentere for, at islam handler om tro og spiritualitet såvel som politik. Herved er Profeten en Profet såvel som en statsleder, og hans budskab handler om religiøs såvel som politisk forening. Men den politiske forening kan udforme sig på forskellig vis. Og der er ikke enighed blandt muslimer om den politiske forening.

...

Præmissen om en konsekvent og uforbeholden adskillelse af religion og politik antager et nærmest dogmatisk præg i manifestet fra 2001 og er et eksempel på diktat frem for dialog. På baggrund af ovenstående refleksioner valgte jeg at distancere mig fra nogle af de tidligere formuleringer i foreningens første manifest, herunder kravet om en total verdsliggørelse af islam.

...

Jeg er kritisk over for Hizb ut-Tahrirs afvisning af det danske demokrati og deres opfordring til danske muslimer om ikke at deltage i dansk partipolitik. Deltagelse i dansk politik er en vital vej til indflydelse i ethvert samfund og fuldt ud foreneligt med islamiske principper. Tariq Ramadan er en af de nutidige muslimske teologer, der har sat fokus på vigtigheden af, at muslimer deltager i det politiske liv i det land, de er bosat i. I sin bog, *At være europæisk muslim*, opsummerer han fem grundprincipper, som *ulama* fra den muslimske verden i samarbejde med intellektuelle og imamer bosiddende i europæiske lande er blevet enige om bør gælde for muslimer i en europæisk sammenhæng. Følgende fem principper er min udlægning af Ramadans ord:

1. Muslimer bør respektere det lands love, som de er bosat i, og føle sig bundet af en symbolsk kontrakt med landet moralsk og socialt.
2. Europæisk lovgivning, som er sekulær, giver muslimer mulighed for frit at praktisere de fundamentale dele af deres religion.
3. Muslimer skal udvikle begreber, der gør det muligt for muslimer at opfatte deres tilstedeværelse i Europa som et potentiale for dem selv og samfundet.
4. Muslimer er medborgere i de europæiske lande og bør deltage i sociale, økonomiske og politiske sammenhænge, samtidig med at de værner om deres egne værdier og islamiske principper.
5. Europæisk lovgivning er forenelig med islamiske principper og Koranens ånd.

På baggrund af de fem principper, som har bred opbakning fra muslimske *ulama* og muslimske lærde i europæiske lande, er det muligt at konkludere, at islamisters afvisning af verdsligt baserede styreformer ikke er et forhold, der deles af den brede majoritet af aktive muslimer."

I indlægget "Et muslimsk manifest" i Politiken den 10. februar 2006 anfører Sherin Khankan m.fl. bl.a.:

"Dette er et forum for dig, som er tjener af Allah og ikke slave af middelalderlige traditioner som f.eks. dyrkelsen af den nationale identitet. Et forum for dig, som fokuserer på det, der forener os som mennesker. Til dig, som hungrer efter viden, og som tør være kritisk over for dogmatiske og statiske koranfortolkninger.

...

Vores kritik er rettet mod vores fortolkninger, som ofte gøres til sandhedsideologier. Vi arbejder for en kritisk tilgang til dogmatiske og reaktionære fortolkninger af Koranen samt en kritik af tradition og kultur. Vi står i opposition til dem af vores forældregeneration, som er slave af national identitet og traditioner i stedet for at være Guds tjenere. Vi vil gerne kende essensen (*haqiqah*) uden for rammerne, som (*sharia*) udgør. Vi forholder os kritisk til de muslimer, der deler verden op i islam og Vesten. De, som føler sig moralsk overlegne i kraft af, at de er muslimer, og som tager ordet *kafir* i deres mund, oversætter det med *vantro* og betegner alle ikke-muslimer som *vantro*.

...

Mangfoldighed: Vi arbejder for en anerkendelse af alternative koranfortolkninger og religiøs mangfoldighed. Rummelighed, respekt og tolerance er kodeordene. Vi er ikke repræsentative for Danmarks muslimer og ønsker heller ikke at være det.”

I artiklen ”Radikal politiker støtter Hizb-ut-Tahrir” i BT den 25. juli 2006 anføres bl.a.:

”Hizb-ut-Tahrir er fredelige og passer fint ind i demokratiet. Det mener den tidligere radikale folketingskandidat, Sherin Khankan, der i fredags var til møde med ekstreme fundamentalister i Hizb-ut-Tahrir på Rådhuspladsen i København.

...

Hizb-ut-Tahrir har tidligere opfordret til drab på jøder, og er kendt for en stærk krigerisk tone over for Israel, homoseksuelle og jøder.

Derfor var det en overraskelse for mange, at Khankan pludselig var mødt op til en demonstration arrangeret af dem. Og hun afviser selv tilhørsforholdet:

”Jeg var der for at vise min sympati for den libanesiske befolkning. Der var jo masser af tilskuere, der ikke er en del af partiet,” siger hun til B.T.

Sherin Khankan har tidligere været i pressens søgelys, da hun ikke kunne tage afstand fra sharia på et radikalt landsmøde, efter en nigeriansk kvinde blev dømt til døden efter en voldtægt.

Ikke forbydes

Nu indrømmer hun faktisk, at hun ikke mener, at Hizb-ut-Tahrir skal forbydes, selv om hendes parti tager stærkt afstand fra det. Den radikale superstjerne Naser Khader har forgæves forsøgt at gøre foreningen ulovlig.

”Jeg er uenig i, de skal forbydes. Der har aldrig været beviser for, Hizb-ut-Tahrir har opført sig voldeligt. Tværtimod. De går stærkt imod vold,” siger Khankan til B.T.

Desuden fortæller hun ivrigt om de ekstreme muslimer, og maler et noget anderledes billede af partiet, der også huser Musa Kronholt, der tidligere har truet Danmark med terror.

"Selvfølgelig kan Hizb-ut-tahrir fungere i demokratiet. Det gør de jo allerede. At lave en demonstration er jo demokratisk og fredelig. Og de prædiker en ikke voldelig ideologi," forklarer hun.

Kan man fungerer i demokratiet, når man er imod det?

"Hvis man fordømmer folk og dæmoniserer dem, vokser de sig bare endnu større. Vi er nødt til at forpligte folk i demokratiet, og det gør man kun ved at inkluderer dem."

"Det, at folk begynder at tage dem alvorligt og lytte til dem og komme til deres møder, det gør jo også, at de i stigende grad begynder at deltage på demokratiske præmisser. Det er den vej, vi skal."

Forstår vreden

Sherin Khankan forklarer dog, at hun synes, Hizb-ut-Tahrir har nogle unuancerede synspunkter, når de gjalder deres jihad-trusler.

"Jeg hørte alle deres taler. De mangler nuancer, men de repræsenterer de unge mennesker, der er vrede. Og selvfølgelig kan jeg forstå, at de er vrede over det, der sker. Det tror jeg, enhver kan.

Jeg tror, der er mange unge mennesker, der føler sig fremmedgjorte i Danmark med invaderingen af Libanon. Massebord på så mange civile," siger hun."

I artiklen "Vi må have et muslimsk parti" i avisen.dk den 11. december 2006 anføres bl.a.:

"Hendes mor er finne, hendes far er fra Syrien, og hun selv har fundet sin vej i islam. I sin nye bog "Islam og Forsoning - En offentlig sag" argumenterer Sherin Khankan, 32 år, for at islam og demokrati kan eksistere sammen. Tro er ikke blot er en privatsag.

"Den udbredte opfattelse er, at muslimer kun kan integreres succesfuldt i Europa, hvis religionen privatiseres. Men faktum er, at flere og flere unge muslimer bruger deres tro i politiske sammenhænge," forklarer Sherin Khankan.

"Nogle unge muslimer tiltrækkes af politisk islam, og derfor foreslår jeg, at der dannes et muslimsk politisk parti, der kan være et alternativ til Hizb-ut-Tahrir."

"Problemer er, at Hizb-ut-Tahrir siger, at de har monopol på sandheden, og at de kender den eneste rigtige vej til det retfærdige samfund. Alternativet skal træne de unge muslimer i at udvise rummelighed og tolerance som en essentiel del af islam," Sherin Khankan, der dog ikke selv vil stifte et muslimsk parti.

Demokratisk kalifat

Khankan bruger udtrykket det demokratiske kalifat, som et billede på at ophæve det konstruerede modsætningsforholdet mellem islam og demokrati ? troende og ikke-troende:

"Det demokratiske kalifat er et symbol på et samfund, der ophæver alle former for skel. Skel mellem kønnene, mellem religionerne, mellem rige og fattige, hvide og sorte. Kalifatet er at skabe lighed i et samfund, og det er også det, demokrati handler om. At man har retten til kritik. Til kritik af kritikken. Og til beskyttelse af minoriteter og social solidaritet. Det demokratiske kalifat er simpelthen et forsøg på at skabe en syntese. Vi kan jo ikke lade være med at leve sammen."

Kalifat ikke Iran

Hvorfor hedder din konklusion Det demokratiske kalifat?

"Jeg prøver at vise, at det er ordene, der skiller os ad. Vi råber om at demokratisere den muslimske verden, men vi glemmer, hvad demokrati egentlig betyder. Islamister råber op om kalifatet, men det skaber angst hos mange ikke-muslimer. Man tænker på Iran eller andre katastrofale sammenblandinger af religion og politik. Hvis de i stedet for kalifatet talte om retfærdighed og lighed for alle, ville de opløse meget af den angst, de selv har været med til at plante," siger Khankan.

Hun har dannet Kritiske Muslimer, som blandt andet arbejder for flere kvindelige muslimske ledere.

Ifølge Sherin Khankan har Danmark udviklet en paranoia over for muslimer, der til dels skyldes medierne og den danske højrefløj. Men islams dårlige image skyldes også episoder som Khankans egen oplevelse på en arabisk friskole for nogle år siden, hvor religionslæreren underviste sine 9. klasseselever i, at alle kristne havner i Helvede på dommedag.

"Jeg følte mig krænket på min mors vegne, og på alle kristnes vegne. Man kan ikke hævde at elske sin Gud, hvis man ikke kan rumme sin jø-

diske, kristne eller ateistiske bror og søster. Det er hykleri. Nogle muslimer er optagede af, hvem der kommer i himlen, og hvem der kommer i helvede i stedet for at være motiverede af kærligheden til Gud. I Kritiske Muslimer ville vi vende kritikken indad, for nogle muslimer er ikke gode nok til at formidle rummeligheden i islam," siger Sherin Khankan.

Hvor ser du et muslimsk land, der lever op til din forestilling om et demokratisk kalifat?

"Ingen steder, men der er tilnærmelser. Det danske samfund er på mange måder tæt på en islamisk velfærdsstat på grund af den barmhjertighed, der er bygget ind i systemet. Vi tager os af hinanden, vi skal ikke betale for at komme på sygehuset, vi skal ikke betale for at få en uddannelse. Min egen tro manifesterede sig i Kritiske Muslimer, som jeg dannede lige inden 11. september 2001. Jeg ville vise, at islam og demokrati ikke er uforeneligt, som både den yderste danske højrefløj og den yderste muslimske venstrefløj påstår. Det er ikke et problem i sig selv at blande politik og religion. Mange danske politikere bruger også deres kristne værdier, men det fremstilles som et problem, når det er muslimer, der gør det. Sammenblandingen er først et problem, hvis troen bliver et diktat og ikke en inspiration," siger hun."

I indlægget "Øget islamisk aktivisme er ikke en trussel!" i Kristeligt Dagblad den 19. januar 2011 anfører Sherin Khankan bl.a.:

"Sekularisme kan fortolkes på mange måder

Mange danske politikere mener, at tro er en privatsag og hævder, at muslimer kun kan integreres succesfuldt i Europa, hvis islam afpolitiseres og defineres som en privatsag. Dette hænger blandt andet sammen med, at begrebet sekularisme ofte defineres som a-religiøsitet.

Men sekularismen har mange ansigter og fortolkningsmuligheder. Sekularisme kan også defineres som et samspil mellem religion og politik. Integrationen sikres ikke ved at gøre religion til en privatsag.

Tværtimod er tro ofte en offentlig sag, idet den manifesterer sig i samfundet gennem mangfoldige former for islamisk aktivisme, der ofte har til formål at motivere etisk handling, lige rettigheder og ligeværd.

Flere aktive muslimer i Europa blander religion og politik og definerer i stigende grad deres tro som en offentlig sag, og dette standpunkt er Danmark såvel som resten af verden nødt til at åbne sig op overfor og

rumme. Den stigende islamiske aktivisme er ikke noget, vi kan vælge fra. Den er og har længe været en del af den europæiske virkelighed.

...

Jeg har ofte argumenteret for et samspil mellem religion og politik i form af dialog og ikke diktat. Jeg mener dermed, at religion kan og bør præge politik, så længe religionen ikke kræver særstatus eller forrang i den politiske proces."

Udsagn fra Naser Khader

I indlægget "Islamisme og nazisme er i familie" i Aarhus Stiftstidende den 13. april 2015 anfører Naser Khader og Søren Pape Poulsen bl.a.:

"Vi har brugt udtrykket nazi-islamisme, og mange har spurgt, hvorfor vi blander nazisme ind i islamisme.

1,5 milliarder mennesker bekender sig til religionen islam, og heraf praktiserer den absolutte hovedpart deres religion på fredelig vis. Men ud af islam er der blevet udviklet en farlig politisk ideologi – vi vil nærmest kalde den en kræftsvulst – der desværre dominerer mere og mere.

Den islamisme er hentet fra islams hellige kilder, som er blevet udsat for en aggressiv fortolkning og overfortolkning. Islamisme er dermed en del af islam, men det er ikke hele islam. Islamisme kan ikke eksistere uden islam, men islam kan sagtens eksistere uden islamisme.

...

Islamisterne er på fremmarch, og det kaos, der er i Syrien og Irak, giver dem endnu mere medvind. På det seneste er der sket en forværring af deres brutalitet, og derfor er vi nødt til både at eliminere de grundlæggende årsager til, at ideologien spredte sig, og bekæmpe islamismen med våben her og nu.

Det er blandt andet grunden til, at vi kalder det nazi-islamisme. Det er umådeligt vigtigt, at folk ved, hvad de er oppe imod. Nævner vi ordet nazisme, ved alle, hvad det drejer sig om. Og vores ordvalg er ikke taget ud af den blå luft. En del af islamismens DNA er had til vestlig demokrati og had til jøderne. Det har man kunnet se ved de to terroraktioner, der blev begået i København og Paris. De gik først efter demokratiet og derefter jøderne.

Islamisterne bruger sågar samme form for argumentation i forbindelse med deres jødehad, som nazisterne gjorde det i sin tid. De udrydder de mennesker, som de stempler som undermennesker. De brænder bøger

og ødelægger uvurderlige kulturgenstande i Mellemøsten, fordi alt fremmed bliver betragtet som ondt. De stræber efter det nye tusindårsrige, ligesom nazisterne gjorde det. I deres kalifat er de i gang med at opbygge et idealsamfund, hvor der bliver pralet med eksemplariske jihadist-familier, som i øvrigt får flere privilegier og mere i løn. Nogle af de fremtrædende koner minder virkelig meget om Goebbels kone, fordi de offentligt siger, at de vil servicere islams helte. De går efter rent blod, og lederen bliver betragtet som en slags fører og ufejlbarlig. En mand, som holder brændende hadtaler. De har ambitioner om at få verdensherredømmet og bruger vold og lemlæstelse til at opnå deres mål.

...

Ved at sammenligne de to ideologier, forstår folk meget bedre, hvad det er, vi har at gøre med. Og derfor kalder vi det nazi-islamisme. En farlig indre fjende, som skal bekæmpes og elimineres."

Af et interview med Naser Khader under overskriften "Islamisme er vor tids nazisme" i Berlingske den 29. april 2015 fremgår bl.a.:

"De sidste tre-fire år har jeg arbejdet i den konservative tænketank Hudson. Så den er ikke neokonservativ, men vi har jo flere nykonservative ansat. Nykonservatisme går bl.a. ud på, at lande skal være demokratiske, for demokratier skaber mindre uro og ustabilitet. Det forsøgte man i Irak, men det mislykkedes jo.

Flere af mine kolleger forsker i religionsfrihed, ytringsfrihed og islamisme. Nogle af disse kolleger har peget på de fascistiske, totalitære træk, som islamisme omfatter. Nogle af dem har brugt udtrykket naziislamisme. Jeg har taget det til mig, og videreudviklet det, så jeg er stærkt inspireret af det miljø, jeg har arbejdet i."

Men nazisterne slog seks mio. jøder ihjel og stod for noget helt andet, hvor ekstreme islamister myrder løs på alle sekulære, jøder, muslimer, vesterlændinge. Så er udtrykket ikke helt ahistorisk?

De myrder alle dem, de betragter som onde mennesker, også muslimer. Og de ville også myrde mig, hvis jeg var i nærheden af dem. Kun dem, der tilhører ideologien salafisme, er overmennesker. Alle andre skal fjernes. Grunden til, at de ikke har slået jøder ihjel i kalifatet, er, at der ikke bor jøder i området længere. Hvor der før boede millioner i Mellemøsten, bor der nu kun 5.000 i alt.

Vi kunne også se det ved de to terroraktioner i Paris og København. Der gik man både efter friheden, men også efter jøderne.

Men er det ikke stadig ahistorisk?

”Det er ahistorisk, hvis man siger, at det er det samme som nazisme. Islamisme er vor tids nazisme. Islamisme er stærkt inspireret af nazisme. Hele opbygningen af det moderne kalifat i Irak-Syrien er meget inspireret af Det Tredje Rige. Føreren og kaliffen har samme rolle, og man inddelegerer folk i over- og undermennesker. Inspirationen er enorm, og det er det, jeg prøver at skære ud i pap.”

Retsgrundlag

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har ved en række lejligheder udtalt sig om betydningen af Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 10 om ytringsfrihed i sager om ærekrænkelser, herunder om afvejningen i forhold til konventionens artikel 8 om retten til respekt for privatliv. Dette er sket i bl.a. dom af 5. november 2020 i sag 73087/17 (Balaskas mod Grækenland). I sagen var en journalist idømt betinget fængsel for at have anvendt udtrykkene ”neo-Nazi” og ”theoretician of the entity Golden Dawn” om rektor for et lokalt gymnasium (i dommen kaldet B.M.). Artiklen var en reaktion på et blogindlæg fra rektor om et studenteroprør på en polyteknisk skole i 1973, der bidrog til afslutningen på det græske militærdiktatur.

Spørgsmålet var, om straffen kunne retfærdiggøres efter Menneskerettighedskonventionens artikel 10, stk. 2, særligt om den kunne anses for nødvendig i et demokratisk samfund. Af dommen fremgår bl.a. (præmis 1, 11, 37-38 og 42-55):

“INTRODUCTION

1. The application concerns the conviction for insult through the press of a journalist who had an article published in a local newspaper attributing the characteristics “neo-Nazi” and “theoretician of the entity ‘Golden Dawn’” to the headmaster of a local high school. The article followed a post on the headmaster’s personal blog under the title “The ultimate lie is one: that of the Polytechnic School of 1973”, referring to the massive student uprising against the military dictatorship in Greece that took place in November 1973. The applicant complained that his conviction had resulted in a violation of Article 10 of the Convention.

THE FACTS

...

11. On 11 July 2016 the three-member North Aegean Misdemeanour Court of Appeal (“the Court of Appeal”) held a hearing in the case. The applicant again argued that his act had not been wrongful, as what

he had written in the published article had been true and based on a legitimate interest. When responding to the article posted by B.M. on his blog on the anniversary of the Polytechnic uprising, he had been exercising his right to freedom of expression. He additionally claimed that the characterisations of B.M. had been based on extensive evidence. In particular, on 8 August 2010 B.M. had posted an article on his website stating:

“... Our contact and substantial relationship with nationalist organisations and clubs (see Golden Dawn) who preserve like an ark the original nationalist Word and Action are highly important ... We, as parents, must strive for racial purity. NATIONAL-SOCIALISM, loyalty to the race and to the Will of the Racial vital space... is the most superior [thing] of all. IT IS AN HONOUR TO BE CALLED A NATIONAL-SOCIALIST...”

...

THE LAW

...

(i) General principles

...

37. When called upon to examine the necessity of an interference in a democratic society in the interests of the “protection of the reputation or rights of others”, the Court may be required to ascertain whether the domestic authorities struck a fair balance when protecting two values guaranteed by the Convention which may come into conflict with each other in certain cases, namely, on the one hand, freedom of expression protected by Article 10 and, on the other, the right to respect for private life enshrined in Article 8 (see *MGN Limited v. the United Kingdom*, no. 39401/04, § 142, 18 January 2011). In order for Article 8 to come into play, however, an attack on a person’s reputation must attain a certain level of seriousness and be carried out in a manner causing prejudice to personal enjoyment of the right to respect for private life (see *Bédat*, cited above, § 72; *Axel Springer AG v. Germany*[GC], no. 39954/08, § 83, 7 February 2012; and *A. v. Norway*, no. 28070/06, § 64, 9 April 2009).

...

38. Where the right to freedom of expression is being balanced against the right to respect for private life, the relevant criteria laid down in the Court’s case-law include: (a) contribution to a debate of public interest, (b) how well known the person concerned is, (c) the subject of the news

report, (d) the prior conduct of the person concerned, and (e) the content, form and consequences of the publication. Where it examines an application lodged under Article 10, the Court will also examine (f) the way in which the information was obtained and its veracity, and (g) the severity of the penalty imposed on the journalists or publishers (see *Couderc and Hachette Filipacchi Associés v. France* [GC], no. 40454/07, § 93, ECHR 2015 (extracts); see also *Von Hannover v. Germany* (no. 2) [GC], nos. 40660/08 and 60641/08, §§ 108-13, ECHR 2012; *Axel Springer AG*, cited above, §§ 89-95; *Ungváry and IrodalomKftv. Hungary*, no. 64520/10, § 45, 3 December 2013; and *Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland* [GC], no. 931/13, §§ 165-166, ECHR 2017 (extracts)).

...

(ii) Application of these principles to the present case

...

(1) Contribution to a debate of public interest

42. The Court reiterates that there is little scope under Article 10 § 2 of the Convention for restrictions on freedom of expression in two fields, namely political speech and matters of public interest (see *Sürek v. Turkey* (no. 1) [GC], no. 26682/95, § 61, ECHR 1999-IV; *Lindon, Otchakovsky-Laurens and July v. France* [GC], nos. 21279/02 and 36448/02, § 46, ECHR 2007-IV; *Axel Springer AG*, cited above, § 90; and *Morice v. France* [GC], no. 29369/10, § 125, ECHR 2015). Accordingly, a high level of protection of freedom of expression, with the authorities thus having a particularly narrow margin of appreciation, will normally be accorded where the remarks concern a matter of public interest (see *Gouveia Gomes Fernandes and Freitas e Costa v. Portugal*, no. 1529/08, § 47, 29 March 2011; and *Morice*, cited above, § 125). A degree of hostility (see *E.K. v. Turkey*, no. 28496/95, §§ 79-80, 7 February 2002, and *Morice*, cited above, § 125) and the potential seriousness of certain remarks (see *Thoma v. Luxembourg*, no. 38432/97, § 57, ECHR 2001-III, and *Morice*, cited above, § 125) do not obviate the right to a high level of protection, given the existence of a matter of public interest (see *Patu-rel v. France*, no. 54968/00, § 42, 22 December 2005, and *Morice*, cited above, § 125).

...

44. The Court has already held that the public interest relates to matters which affect the public to such an extent that it may legitimately take an interest in them, which attract its attention or which concern it to a significant degree, especially in that they affect the well-being of citizens

or the life of the community. This is also the case with regard to matters which are capable of giving rise to considerable controversy, which concern an important social issue, or which involve a problem that the public would have an interest in being informed about (see *Couderc and Hachette Filipacchi Associés*, cited above, § 103, with further references).

...

(2) How well known is the person concerned, his prior conduct and the subject of the article

47. The Court reiterates that a distinction has to be made between private individuals and persons acting in a public context, as political or public figures. Accordingly, whilst a private individual unknown to the public may claim particular protection of his or her right to private life, the same is not true of public figures (see *Minelli v. Switzerland* (dec.), no. 14991/02, 14 June 2005, and *Petrenco v. Moldova*, no. 20928/05, § 55, 30 March 2010). For them, the limits of critical comment are wider as they are inevitably and knowingly exposed to public scrutiny and must therefore display a particularly high degree of tolerance (see *Ayhan Erdoğan v. Turkey*, no. 39656/03, § 25, 13 January 2009, and *Kuliś v. Poland*, no. 15601/02, § 47, 18 March 2008). Thus, a person's right to privacy will differ depending on whether or not he or she is vested with official functions (see, *mutatis mutandis*, *Couderc and Hachette Filipacchi Associés*, cited above, § 119).

...

(3) The way in which the information was obtained and its veracity

...

53. The Court also reiterates that in order to assess the justification of an impugned statement, a distinction needs to be made between statements of fact and value judgments. While the existence of facts can be demonstrated, the truth of value judgments is not susceptible of proof. The classification of a statement as a fact or as a value judgment is a matter which in the first place falls within the margin of appreciation of the national authorities, in particular the domestic courts. However, even where a statement amounts to a value judgment, there must exist a sufficient factual basis to support it, failing which it will be excessive (see *Pedersen and Baadsgaard v. Denmark* [GC], no. 49017/99, § 76, ECHR 2004-XI; and for cases specifically against Greece, see *Mika v. Greece*, no. 10347/10, § 31, 19 December 2013; *Koutsoliontos and Pantazis v. Greece*, nos. 54608/09 and 54590/09, § 40, 22 September 2015; *Kapsis*

and *Danikas v. Greece*, no. 52137/12, § 34, 19 January 2017; *Athanasios Makris v. Greece*, no. 55135/10, § 26, 9 March 2017; and *Paraskevopoulos v. Greece*, no. 64184/11, § 32, 28 June 2018).

54. The Court also recalls that it has previously found that terms such as “neo-fascist”, and “Nazi” do not automatically justify a conviction for defamation on the ground of the special stigma attached to them (see *Scharsach and News Verlagsgesellschaft v. Austria*, no. 39394/98, § 43, ECHR 2003-XI). In *Bodrožić v. Serbia* (no. 32550/05, § 51, 23 June 2007), the Court repeated its view that the generally offensive expressions “idiot” and “fascist” may be considered to be acceptable criticism in certain circumstances (see *Bodrožić*, cited above; *Oberschlick v. Austria* (no. 2), judgment of 1 July 1997, Reports of Judgments and Decisions 1997-IV; *Feldek v. Slovakia*, no. 29032/95, ECHR 2001-VIII). It further observed in the *Bodrožić* case that calling someone a fascist, a Nazi or a communist cannot in itself be identified with a factual statement of that person’s party affiliation (see, *mutatis mutandis*, *Feldek v. Slovakia*, cited above, § 86). In addition, in case *Gavrilovici v. Moldova* (no. 25464/05, 15 December 2009), the Court found a violation for Article 10 following conviction of the applicant for having allegedly used the word “fascist” against a public official.

55. Turning to the circumstances of the present case, the Court notes that the article referred to B.M.’s views as posted on his blog and that as such, the method used to obtain the information reported was not questioned. As regards the veracity of the statements included in the report, the Court notes that the domestic courts classified the characterisations used by the applicant, “well-known neo-Nazi headmaster” and “theoretician of the entity ‘Golden Dawn’”, as value judgments and sees no reason to hold otherwise.”

Menneskerettighedsdomstolen fandt i den pågældende sag, at der forelå en krænkelse af journalistens rettigheder efter konventionens artikel 10.

I dom af 21. marts 2000 i sag 24773/94 (*Wabl mod Østrig*) fandt Menneskerettighedsdomstolen, at det ikke udgjorde en krænkelse af artikel 10, at en politiker fik forbud mod at gentage en udtalelse om “nazi-journalistik” om en avis, der havde bragt et udsagn fra en politimand, hvorefter politikerens under et håndgemæng kunne have smittet ham med HIV. Af dommen fremgår bl.a. (præmis 40-45):

“40. The applicant’s remark, reproaching the “Kronen-Zeitung” with Nazi-journalism, was certainly not only polemical but particularly of-

fensive. On the other hand it was made in response to an article published in the "Kronen-Zeitung" which supposed that he was suffering from the immune deficiency syndrome. The Supreme Court considered that the applicant's indignation about defamatory reporting, associating him with a disease provoking fear and antipathy amongst the majority of the population could not justify the reproach of Nazi working methods, which came close to a charge of criminal behaviour. In addition the Supreme Court referred to the legal remedies available to the applicant.

41. The Court finds that the Supreme Court duly balanced the interests involved and that the detailed reasons given by it were also "sufficient" for the purposes of Article 10 § 2. In coming to this conclusion, the Court had particular regard to the special stigma which attaches to activities inspired by National Socialist ideas. In this context it notes that, pursuant to constitutional provisions and legislation introduced in Austria after the Second World War, it is a criminal offence to perform such activities (see paragraph 26 above).

42. However, the Court considers that the article published in the "Kronen-Zeitung" was defamatory. It would also appear open to doubt whether it contributed to a debate of general concern as it contained hardly any information about the protest campaign against the stationing of interceptor fighter planes in which the applicant had participated. Thus, even bearing in mind that the applicant is a politician, who "inevitably and knowingly lays himself open to close scrutiny of his every word and deed by both journalists and the public at large and must display a greater degree of tolerance" (see the Oberschlick (no. 2) judgment, cited above, § 29), the Court finds that the article at issue was indeed an understandable ground for indignation. Nevertheless, the Court notes that the applicant did not use this expression "Nazi-journalism" as an immediate reaction but only a few days later when the "Kronen-Zeitung" published a rectification which included a statement drafted by the applicant himself.

43. Furthermore, the applicant, as stated by the Supreme Court, could himself have brought injunction proceedings under section 1330 of the Civil Code. In this context, the Court notes that the applicant did avail himself of the possibility of a private prosecution against the company publishing the "Kronen-Zeitung", which resulted in the latter's conviction for defamation, pursuant to the Media Act.

44. Finally, the Court observes that the contested injunction was confined to prohibiting the applicant from repeating the statement that the

article of 14 August 1988 amounted to “Nazi-journalism”, or the making of similar statements. The applicant, thus, retained the right to voice his opinion regarding the reporting by the “Kronen-Zeitung” in other terms.

45. Having regard to these considerations, the Court finds that the Supreme Court was entitled to consider that the injunction was “necessary in a democratic society” for the protection of the reputation and rights of others.”

Anbringender

Sherin Khankan har supplerende anført navnlig, at grundlovens § 57, 2. pkt., ikke er til hinder for, at Naser Khader straffes for udsagnet ”... jeg fastholder min skepsis over for Khankan i forhold til hendes syn på piskning som straf for utroskab” i Facebookopslaget af 1. oktober 2017. Dette udsagn kan ikke på samme måde som udsagnet ”Sherin Khankan har i 2011 forsvaret piskeslagsstraffen for utroskab” i mailen af 13. september 2017 være beskyttet af parlamentarisk immunitet.

Ved vurderingen af, om et udsagn er ærekrænkende, skal der bl.a. lægges vægt på den sammenhæng, som udsagnet fremkommer i, og på, om den forurettede indtager en særlig position, som bringes i fare. Naser Khaders udsagn er stigmatiserende for hende, idet de stiller grundlæggende spørgsmål ved troværdigheden af det offentlige virke, som hun siden 2001 har bygget op ved sin deltagelse i den offentlige debat og som leder af Exitcirklen og kvindelig imam.

Landsretten har anlagt en for bred fortolkning af begrebet islamisme. Det er ikke tilstrækkeligt til at være islamist at mene, at islam skal spille en større rolle i samfundet. Når det skal vurderes, om udsagnene er ærekrænkende, må det således indgå, at Naser Khader siden 2015 har agiteret for, at islamisme er en totalitær ideologi, der kan sammenlignes med nazisme. Den almindelige læser af Naser Khaders Facebookopslag vil derfor forstå, at den islamisme, som Naser Khader refererer til, er sammenlignelig med nazisme, og sidstnævnte udtryk er særdeles krænkende.

Naser Khader var i ond tro, da han fremsatte sine udsagn. Han var både ved mailen af 13. september 2017 og ved den unødvendige gentagelse på Facebook den 1. oktober 2017 klar over, at hun aldrig har forsvaret piskeslagsstraffen for utroskab, ligesom han var klar over, at hun ikke er og aldrig har været islamist eller haft islamistiske sympatier, heller ikke i disse udtryks bredeste betydning. Der kan ikke kræves fuldt sandhedsbevis ved formidling af information af væsentlig samfundsmæssig interesse, men der er under de anførte omstændigheder ikke beskyttelsesværdige hensyn at tage til Naser Khaders ytringsfrihed. Hans udsagn kan ikke anses for værdidomme. Naser Khader når via de sociale

medier ud til mange mennesker, og dette forstærker vigtigheden af, at han udviser "due diligence".

Naser Khader har supplerende anført navnlig, at han ikke ønsker at påberåbe sig parlamentarisk immunitet efter grundlovens § 57, 2. pkt., for så vidt angår udsagnet "... jeg fastholder min skepsis over for Khankan i forhold til hendes syn på piskning som straf for utroskab". Han ønsker i stedet Højesterets ord for, at udsagnet i den foreliggende sammenhæng ikke er ærekrænkende. Hvis Højesteret mener, at han ikke kan give afkald på sin parlamentariske immunitet, gør han i spørgsmålet samme anbringender gældende som for landsretten.

Udsagnene i mailen af 13. september 2017 er faktuelle, idet de gengiver, hvad Sherin Khankan tidligere har sagt og skrevet. Udsagnene i Facebookopslaget af 1. december 2017 er udtryk for værdidomme, idet de udtrykker Naser Khaders vurdering, hvorefter Sherin Khankan i hvert fald tidligere har haft islamistiske holdninger. Dette fandt han diskvalificerende for muligheden for at blive tildelt satspuljemidler til projekter, der skulle bidrage til bekæmpelse af æresrelateret vold.

Når det skal vurderes, om hans udsagn er ærekrænkende, skal Sherin Khankans egen opfattelse af sine holdninger ikke tillægges vægt. Det afgørende er, hvad han har haft forsæt til at udtrykke, og hvordan en almindelig læser og tilhører vil opfatte hans udtalelser ud fra deres indhold og kontekst, jf. UfR 2016.151 H. Han har ikke haft forsæt til at udtrykke, at Sherin Khankan f.eks. sympatiserer med voldshandlinger, men han har udtrykt, at det samfund, som Sherin Khankan ønsker eller tidligere har ønsket, giver belæg for at anse hende som islamist.

De holdninger, som Sherin Khankan gennem årene har givet udtryk for, er indbyrdes usammenhængende, bl.a. med hensyn til forholdet mellem religion og politik og piskeslagsstraf for utroskab. Der er i hendes udsagn og udtalelser tilstrækkeligt faktisk grundlag for at antage, at hun opfatter islam som en politisk ideologi, og at hun mener, at islam skal spille en større rolle i samfundsindretningen.

Højesterets begrundelse og resultat

Sagens baggrund og problemstilling

I februar 2017 ansøgte Exitcirklen, som Sherin Khankan er direktør for, om tildeling af 680.000 kr. i satspuljemidler til brug for arbejde med æresrelaterede konflikter. I den anledning rejste bl.a. medlem af Folketinget Naser Khader, der var udlændinge- og integrationspolitisk ordfører for Det Konservative Folkeparti, i en mail af 13. september 2017 til ordførerne for SF, Radikale Venstre og Alternativet spørgsmål ved, om Exitcirklen burde tildeles sådanne midler. I

mailen anføres bl.a., at Sherin Khankan er kendt for ikke at ville afvise sharia-lov, og at hun har forsvaret piskeslagsstraffen for utroskab.

I forlængelse heraf har Naser Khader i bl.a. Facebookopslag af 1. oktober og 1. december 2017 anført en række andre udsagn om Sherin Khankan. Sagen angår, om Naser Khader ved disse opslag har pådraget sig ansvar efter straffelovens dagældende regler om ærekrænkelser.

Parlamentarisk immunitet

Efter grundlovens § 57, 2. pkt., gælder, at for sine ytringer i Folketinget kan intet af dets medlemmer uden Folketingets samtykke drages til ansvar uden for samme (parlamentarisk immunitet). Bestemmelsen har til formål at beskytte den frie debat i Folketinget, og Højesteret finder som følge heraf, at det enkelte folketingsmedlem ikke kan give afkald på beskyttelsen. Der foreligger ikke samtykke fra Folketinget, og det er derfor afgørende, om de udsagn fra Naser Khader, som sagen angår, kan anses for ytringer i Folketinget.

Som anført af landsretten må udtrykket "i Folketinget" i § 57, 2. pkt., forstås som et funktionelt og ikke et stedligt kriterium. Det afgørende for, om en ytring er omfattet af bestemmelsen, er således ikke, om den er fremsat i f.eks. folketingsalen, men hvilken tilknytning den har til funktionen som medlem af Folketinget.

Det må lægges til grund, at den nævnte mail af 13. september 2017 er sendt som led i den parlamentariske beslutningsproces vedrørende uddeling af satspuljemidler. Landsretten har derfor med rette fundet, at de udsagn, som bl.a. Naser Khader er fremkommet med i denne mail, må anses for fremsat i Folketinget, og at han ikke kan drages til ansvar for udsagnene.

Udsagnene i Naser Khaders Facebookopslag af 1. oktober og 1. december 2017 kan ikke anses for fremsat som led i hans funktion som medlem af Folketinget. Spørgsmålet er herefter, om udsagnene har en sådan sammenhæng med mailen af 13. september 2017, at de ud fra de ovenfor nævnte beskyttelseshensyn i grundlovens § 57, 2. pkt., alligevel er omfattet af parlamentarisk immunitet.

Sherin Khankan har med hensyn til Facebookopslaget af 1. oktober 2017 for Højesteret gjort gældende, at Naser Khaders udsagn "... jeg fastholder min skepsis over for Khankan i forhold til hendes syn på piskning som straf for utroskab" er ærekrænkende. Dette udsagn må efter Højesterets opfattelse forstås som en vedståelse af udsagnet i mailen af 13. september 2017 om, at "Sherin Khankan har i 2011 forsvaret piskeslagsstraffen for utroskab", der som anført er omfattet af grundlovens § 57, 2. pkt. Højesteret tiltræder herefter, at Naser Khader ud fra de nævnte beskyttelseshensyn ikke kan drages til ansvar for dette Facebookopslag.

Naser Khaders Facebookopslag af 1. december 2017 fremstår som en reaktion på udsagn fra Sherin Khankan om en privat relation mellem dem. Herefter og efter opslagets indhold tiltræder Højesteret, at opslaget ikke har en sådan sammenhæng med mailen af 13. september 2017, at grundlovens § 57, 2. pkt., er til hinder for, at han drages til ansvar for dets indhold.

Vurdering af de foreliggende udsagn

Sagen drejer sig herefter om følgende udsagn i Naser Khaders Facebookopslag af 1. december 2017: "... [Sherin Khankans] islamistiske generalieblad ...", "... Khankans fortid som radikal islamist ..." og "... Khankans sorte islamistiske fortid ...".

Når det skal fastlægges, hvordan disse udsagn skal forstås, må der som anført af landsretten lægges vægt på, hvordan en almindelig læser vil opfatte dem ud fra deres indhold og kontekst, jf. herved Højesterets dom af 15. september 2015 (UfR 2016.151).

Seks dommere – Thomas Rørdam, Vibeke Rønne, Henrik Waaben, Lars Hjortnæs, Oliver Talevski og Jørgen Steen Sørensen – udtaler herefter:

Der foreligger ikke nogen fast og entydig definition af udtrykket "islamist", men vi finder, at en almindelig læser må antages at forbinde udtrykket med en person, der mener, at islam skal være fundamentet for samfundets indretning. Naser Khader har herudover knyttet udtrykkene "radikal" og "sorte" til sin omtale af Sherin Khankan som islamist, og disse udtryk må naturligt forstås således, at Sherin Khankan har bekendt sig til mere ekstreme former for islamisme. Under disse omstændigheder tiltræder vi, at der er tale om ærekrænkende sigtelser mod Sherin Khankan, jf. straffelovens § 267.

Spørgsmålet er herefter, om udsagnene er berettigede efter straffelovens § 267, jf. § 269, stk. 1, således som disse bestemmelser skal forstås i lyset af artikel 8 og 10 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Det følger i den forbindelse af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols praksis, at der i tilfælde som det foreliggende skal foretages en afvejning af på den ene side hensynet til Naser Khaders ytringsfrihed efter Menneskerettighedskonventionens artikel 10 og på den anden side hensynet til beskyttelse af Sherin Khankans omdømme efter konventionens artikel 8.

Ved denne afvejning skal der som fastslået i f.eks. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols dom af 5. november 2020 i sagen Balaskas mod Grækenland inddrages bl.a. følgende kriterier: "(a) contribution to a debate of public interest, (b) how well known the person concerned is, (c) the subject of the news report, (d) the prior conduct of the person concerned, and (e) the content, form

and consequences of the publication”, jf. dommens præmis 38. Af præmis 42 fremgår i den forbindelse bl.a., at der i spørgsmål af offentlig interesse er ”little scope under Article 10 § 2 of the Convention for restrictions on freedom of expression”, og at ”a degree of hostility ... and the potential seriousness of certain remarks ... do not obviate the right to a high level of protection, given the existence of a matter of public interest ...”. Af præmis 47 fremgår om ”public figures” bl.a., at ”the limits of critical comment are wider as they are inevitably and knowingly exposed to public scrutiny and must therefore display a particularly high degree of tolerance”. Af præmis 53 fremgår bl.a., at ”value judgments” (værdidomme) ikke kan være genstand for sandhedsbevis, men at der for sådanne udsagn skal foreligge en ”sufficient factual basis to support it”. Af anden praksis fra Menneskerettighedsdomstolen fremgår, at politikeres ytringsfrihed nyder en særligt vidtgående beskyttelse efter artikel 10, jf. bl.a. dom af 23. april 1992 i sag 11798/85 (Castells mod Spanien), præmis 42.

Som anført af landsretten har Naser Khaders udsagn i Menneskerettighedskonventionens forstand karakter af værdidomme, jf. herved præmis 53 og 55 i Menneskerettighedsdomstolens ovenfor nævnte dom af 5. november 2020. Der kan derfor ikke kræves sandhedsbevis for udsagnene, men der skal dog foreligge et tilstrækkeligt faktisk grundlag til støtte for dem.

Ved vurderingen af, hvilke krav der kan stilles til dette grundlag, må det indgå, at den foreliggende sag har baggrund i spørgsmål om, hvorvidt Exitcirklen burde tildeles offentlig økonomisk støtte til sit arbejde med forebyggelse af æresrelaterede konflikter. Naser Khaders udsagn må således anses for fremsat som led i offentlig debat om et emne af væsentlig samfundsmæssig interesse, og Naser Khader har som medlem af Folketinget desuden en særligt vidtgående ytringsfrihed om sådanne emner. Sherin Khankan må på sin side i vidt omfang tåle kritik i forbindelse med sit offentlige virke som bl.a. imam, forfatter og debattør, herunder vedrørende kontroversielle emner om forholdet mellem religion og politik. Disse forhold taler med betydelig vægt for at anse Naser Khaders udsagn for berettigede under hensyn til ytringsfriheden, og vi finder derfor, at der ikke kan stilles store krav til det faktuelle grundlag.

Efter en samlet vurdering tiltræder vi herefter, at Naser Khader har haft et tilstrækkeligt faktisk grundlag til støtte for sine udsagn. Vi lægger vægt på, at Sherin Khankans generelt holdte og til dels vekslende udsagn om forholdet mellem islam og politik har kunnet efterlade en uklarhed om, hvilken nærmere rolle i samfundet islam efter hendes opfattelse bør spille og hvordan. Hertil kommer, at Sherin Khankans udtalelser med forklaringer om det religiøse grundlag for piskeslagsstraf for utroskab har kunnet efterlade en uklarhed om hendes egen holdning hertil. Og hendes udtalelser om Hizb-ut-Tahrir har kunnet efterlade en uklarhed om hendes syn på Hizb-ut-Tahrirs rolle i det demokratiske danske samfund.

Vi tiltræder som følge heraf landsrettens frifindelse af Naser Khader. Vi bemærker, at der ikke heri ligger nogen stillingtagen til Sherin Khankans virke og holdninger som bl.a. direktør for Exitcirklen, men alene til, om Naser Khader ved sine ytringer har pådraget sig ansvar efter straffeloven.

Dommer Anne Louise Bormann udtaler:

Jeg finder, at Naser Khaders udsagn for den almindelige læser af hans Facebookopslag må forstås i lyset af hans tidligere udtalelser om islamisme, hvor han bl.a. har udtalt, at islamisme har fascistiske og totalitære træk, og har omtalt islamisme som "vor tids nazisme". Jeg lægger vægt på, at disse udtalelser må antages at være blevet kendt i en bred kreds i forbindelse med valgkampen i 2015, hvor Det Konservative Folkeparti anvendte sloganet "Stop Naziislamisme" på valgplakater.

Jeg finder herefter, at udtrykkene "sorte islamistiske fortid", "fortid som radikal islamist" og i forbindelse hermed "islamistiske generalieblad" naturligt må forstås sådan, at Sherin Khankan – uden at der deri ligger en påstand om, at hun går ind for eller accepterer vold – har arbejdet for eller været tilhænger af at indføre et totalitært islamisk styre, der ikke respekterer demokrati, frihedsrettigheder og mindretalsbeskyttelse. Jeg finder endvidere, at denne forståelse af udsagnene må have stået Naser Khader klart, jf. herved hans forklaring for landsretten om, at islamisme er "en farlig ideologi, som ikke kender til demokrati, frihed og mindretalsbeskyttelse."

Jeg er med denne forståelse enig med flertallet i, at der er tale om ærekrænkende sigtelser over for Sherin Khankan, jf. straffelovens § 267. Jeg er endvidere enig i, at Naser Khaders udsagn i Menneskerettighedskonventionens forstand har karakter af værdidomme, således at der ikke kan kræves sandhedsbevis for udsagnene, men dog et tilstrækkeligt faktisk grundlag til støtte for dem. Som anført af flertallet skal der foretages en afvejning af på den ene side hensynet til Naser Khaders ytringsfrihed efter konventionens artikel 10 og på den anden side hensynet til beskyttelse af Sherin Khankans omdømme efter artikel 8. Ved afvejningen skal bl.a. indgå de kriterier, der er gengivet af flertallet.

Jeg er endvidere enig i, at Naser Khader som medlem af Folketinget har en særlig vidtgående ytringsfrihed, at hans udsagn er fremsat som led i offentlig debat om et emne af væsentlig samfundsmæssig interesse, og at Sherin Khankan som samfundsdebattør i vidt omfang må tåle kritik.

Jeg finder imidlertid, at det tillige må indgå i afvejningen, at en anklage om at være eller have været radikal islamist med den forståelse af udsagnet, som jeg

lægger til grund, er særligt krænkende og skadelig for Sherin Khankans troværdighed som muslimsk debattør og direktør for Exitcirklen. Denne skadevirkning forstærkes af udsagnet i Naser Khaders opslag om, at han ser det som sin opgave at "gennemskue og afsløre islamister, der taler med to tunger", hvorved må forstås en påstand om, at hun har forsøgt at skjule sine islamistiske holdninger. Efter Menneskerettighedsdomstolens praksis tages der hensyn til, at visse udsagn, uanset at de har karakter af værdidomme, kan være særligt stigmatiserende, jf. herved dom af 21. marts 2000 i sag 24773/94 (Wabl mod Østrig) om en politikers anvendelse af udtrykket "nazi-journalistik" om en avisartikel.

Der er efter min opfattelse ikke i denne sag påvist et faktisk grundlag for Naser Khaders udsagn, der i lyset af udsagnenes grovhed kan anses for tilstrækkeligt. Uanset at Sherin Khankan som anført af flertallet på nogle punkter har udtalt sig uklart om forholdet mellem islam og politik, så angår hendes udtalelser navnlig, i hvilket omfang religiøse argumenter skal indgå i den politiske debat, og giver efter min opfattelse ikke støtte for, at hun ikke hele tiden har været fortalende for demokratiet og respekteret sekulær lovgivning og ikke-muslimers rettigheder. For så vidt angår hendes udtalelser om piskeslagsstraf for utroskab, går disse efter min opfattelse ud på at forklare, hvad Koranen siger om spørgsmålet, herunder at betingelserne for at straffe for utroskab er så strenge, at de ikke vil være opfyldt i praksis. Hun har udtrykkeligt i sit brevkassesvar fra 2003 udtalt, at hun ikke går ind for at kriminalisere moralske forhold, selv hvis der var flertal herfor. For så vidt angår hendes udtalelser om Hizb-ut-Tahrir bemærker jeg, at de navnlig går ud på, at hun ikke går ind for et forbud, og at hun ønsker dialog også med ekstreme muslimer for at "forpligte folk i demokratiet".

Jeg stemmer på denne baggrund for at tage Sherin Khankans påstand 2 om, at Naser Khaders udsagn kendes ubeføjede, til følge.

Efter Menneskerettighedskonventionens praksis indgår alvoren af den sanktion, der pålægges, i vurderingen af, om et indgreb i ytringsfriheden er berettiget, jf. herved bl.a. dom af 5. november 2020 i sag 73087/17 (Balaskas mod Grækenland), præmis 38.

Da der som nævnt skal udvises betydelig varsomhed med at gøre indgreb i en politikers ytringsfrihed i en offentlig debat om et emne af væsentlig samfundsmæssig interesse, og idet jeg finder, at hensynet til beskyttelsen af Sherin Khankans omdømme kan varetages i tilstrækkelig grad ved, at Naser Khaders udsagn kendes ubeføjede, tilslutter jeg mig flertallet for så vidt angår frifindelse for straf og for påstanden om godtgørelse for tort.

Der træffes afgørelse efter stemmeflertallet.

Konklusion

Højesteret stadfæster dommen.

Sherin Khankan og Naser Khader har begge fri proces for Højesteret, og Højesteret finder, at ingen af parterne skal betale sagsomkostninger for Højesteret til den anden part eller til statskassen.

THI KENDES FOR RET:

Landsrettens dom stadfæstes.

Ingen af parterne skal betale sagsomkostninger for Højesteret til den anden part eller til statskassen.